

Rubén Darío

KENTAUROVY SLZY

Kentaurovy slzy

a jiné povídky

Rubén Darío

KENTAUROVY SLZY

a jiné povídky

Rubén Darío: Azul

Kniha vychází s laskavou podporou Ministerstva kultury České republiky v rámci volné mezinakladatelské řady „LA Literatura“ (Svět knihy 2019).

Translation © Kateřina Bělehrádková, Eva Čechová, Veronika Dvořáková, Adam Jelšík, Pavlína Juračková, Tereza Kalkusová, Hana Kopuleťá, Anna Melicharová, Eva Merhautová, Michal Penc, Veronika Sochorová, Veronika Stašová

Edition © Anežka Charvátová

Preface© Dora Poláková

ISBN: 978-80-7511-460-0

ISBN: 978-80-7511-461-7 (epub)

ISBN: 978-80-7511-462-4 (pdf)

Předmluva

„Bratře, ty, který máš světlo, řekni mi o tom mém. Jsem jako slepec. Kráčím bez cíle a jdu poslepu. Kráčím v bouři a hromobití, oslepený sněním a šílící po harmonii,¹“ vyznává se Rubén Darío v básni „Melancholie“. Hledání světla, směru, harmonie představuje úhelný kámen hispanoamerického modernismu.

Rubén Darío (1867-1916) se narodil ve středoamerické Nikaragui, byl však světoběžníkem ztělesňujícím oslnivé možnosti – a zároveň úzkosti – epochy *fin de siècle*, tedy přelomu 19. a 20. století. Její hispánskou verzí je modernismus.²

Hispánská Amerika vstupuje s plnou vervou do moderního světa, odmítá se přimknout pouze ke španělskému dědictví a naopak s otevřenou myslí nasává vjemy a inspirace ze všech koutů světa (především z Francie, ale nesmíme opomenout i zálibu v Orientu či uhrančivý vliv textů E. A. Poea na formující se hispanoamerickou povídku), hledá svou identitu tváří v tvář sílícímu severoamerickému sousedovi a již nechce být evropskou utopií – chce utvářet vlastní budoucnost a svobodně reflektovat minulost.

Modernismus je stejně jako přelom století plný paradoxů. Umělci touží vytvářet trvalé, dokonalé umění, neslužebné

---

1 Darío, Rubén. *Poesías completas*. Madrid: Aguilar, 1975, s. 675.

2 Jak připomíná známá definice Federica de Onís: „Hispánská podoba univerzální krize humanitních věd a ducha, která kolem roku 1885 zahajuje konec 19. století a která se projeví v umění, vědě, náboženství, politice a postupně i v ostatních aspektech života a která tudíž v sobě nese všechny rysy hluboké dějinné změny, jejíž proces pokračuje dodnes.“ Onís, Federico de. *Antología de la poesía española e hispanoamericana*. New York: Las Américas, 1961, s. XV.

a svobodné, autonomní artefakt podléhající výlučně estetickým měřítkům. Přinášejí revoluci básnického jazyka, experimentují s formou, jež odmítá svazující normy, objevují archaismy i neologismy, výrazy z francouzštiny i indiánských jazyků a hledají krásu, ideál, dokonalý rytmus, který je odrazem rytmu celého Univerza... Umělec se tak stává zprostředkovatelem a tlumočnickem transcendentální sféry, prorokem, bohem. Zároveň však narážejí na nepochopení, cítí se marginalizovaní, společnost okouzlená pokrokem a sledující především hmotné zájmy jimi pohrdá a oni pohrdají jí. A místo věčného umění se stávají zaměstnanci novin a časopisů, tedy světa pomíjivého a dle nich povrchního, jemu slouží a vděčí za obživu a ptají se, zda lze umění prodávat a za jakou cenu. Místo proroka a boha se pak přirovnávají k prodejným ženám.

Tyto a jiné paradoxy prožívá silně a mnohdy tragicky i Rubén Darío. V básních a povídkách čteme o jeho láskách a utrpení, někdy ve frivolnějším tónu, jindy až s existenciálním nádechem. Jeho tvorba je především velkou obranou literatury, ta je útočištěm a prostorem krásy.

První Daríovy povídky jsou plodem pobytu v Chile, kam jako neznámý mladík připlouvá roku 1886 a chce dobýt umělecký svět. Nejprve ho ale čeká samota a velká chudoba. A právě tento „boj o život“³ se promítne do prvních povídek, které spolu s několika básněmi vyjdou knižně v roce 1888 pod názvem *Azur...* (*Azul...*); dílo je dodnes považováno za jeden z milníků modernismu. Tituly jako „Král měšťák“, „Hluchý satyr“, „Závoj královny Mab“ či „Modrý pták“ nej-

---

3 „Chile, to ano, vděčím za jednu ohromnou věc: za zasvěcení do boje o život,“ vzpomíná Darío. *Cartas desconocidas de Rubén Darío (1882–1916)*. Arellano, Jorge Eduardo (ed.). Managua: Academia Nicaragüense de la Lengua, 2000, s. 135.

sou jen vnějškovým využitím jednoho z oblíbených topoi *fin de siècle* – umělec nepochopený společností –, ale odrazem skutečného prožitku mladého Daría. Když v „Králi měšťákovi“ král ukazuje na otrhanou postavu básníka, kterou před něj předvedli, a ptá se „Co je to?“, je v této prosté otázce shrnuto zásadní téma hispanoamerického modernismu. Nenechme se zmást pohádkovým či mytologickým pozadím – řeší se problém umělce tady a teď.

Darío se žánru povídky věnoval celý život, byť už další texty nevydal knižně. Nezůstal pouze u otázky nepochopeného umělce. Zajímala ho témata milostná, problémy moderního světa i historie, lidské utrpení (v povídce „Balík“ prokázal, že by dovedl být i dobrým naturalistickým autorem) a odvážil se také do fantastických světů. Fantastická povídka je pro moderní a postmoderní hispanoamerickou literaturu žánrem klíčovým a do světového povědomí se dostalo mnoho jejích představitelů (Quiroga, Cortázar, Borges aj.). Vzniká již v období romantismu (pod evropským a severoamerickým vlivem), ovšem právě modernismus přináší její obrovský rozmach. Daríovy fantastické povídky mnohdy pracují se snem či halucinací jako branou k nadpřirozenému, často situují fantastické jevy do hispanoamerického prostředí, které je považováno za obzvláště vhodné díky přítomnosti předkolumbovských kultur, a v neposlední řadě odrážejí nejednoznačný postoj umělců k pozitivismu a zbožštění rozumu – zpochybňují vševědoucnost vědy a poukazují na existenci jevů, které zůstávají nevysvětlené a možná i nevysvětlitelné. Tajemno lidského života Rubéna Daría fascinovalo i děsilo.

Oslnění krásou a touha po harmonii – to je Daríův život i jeho dílo. Některé povídky zestárly, mnohé však promlouvají

k našemu „konci století“ se stejnou naléhavostí a sugestivností, neboť jak věřil Darío, „umění překonává prostor a čas.“⁴

Tato kniha je toho důkazem. Vznikla totiž z iniciativy studentů hispanistiky, iberoamerikanistiky a translatologie na FF UK, které Daríovy povídky zaujaly a oslovily. Je to tedy publikace pozoruhodná a domnívám se, že autor by byl nadšen, že se překladu jeho textů ujali mladí lidé, bez jiného cíle, než je literatura sama. A snad se poněkud neskromně mohu domnívat, že jsme k jejich volbě přispěli i my, profesori španělské a hispanoamerické literatury, neboť se studiu epochy přelomu 19. a 20. století věnujeme řadu let a ve spolupráci s kolegy z jiných kateder zjišťujeme, jak toto období, vzdálené více než sto let, v mnoha momentech souzní s dnešní dobou a jak vykazuje podobné rysy v různých zeměpisných šířkách. Prostřednictvím několika publikací⁵ – k nimž se tato antologie tímto přiřazuje – tak má český čtenář možnost do hloubky poznat hispanoamerický modernismus, jenž představuje klíčový moment pro pozdější, světově proslulejší literaturu Hispánské Ameriky. A místo Rubéna Daría je v tomto panoramatu nezastupitelné. Slovy kritika Ángela Ramy, „je to on, kdo rozděluje vody: před Daríem, po Daríovi.“⁶

Dora Poláková

---

4 Darío, Rubén. *Poesías completas*. Madrid: Aguilar, 1975, s. 698.

5 Poláková, Dora. *Mezi propastí a nebem. Fin de siècle v prozaickém díle Rubéna Daría*. Praha: Karolinum, 2017; Housková, Anna, Svatoň, Vladimír (eds.). *Konec a počátek. Literatura na přelomu dvou staletí*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2012; Housková, Anna, Svatoň, Vladimír (eds.). *Pokusy o renesanci Západu. Literární a duchovní východiška na přelomu 19. a 20. století*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2016.

6 Rama, Ángel. *Rubén Darío y el modernismo*. Caracas – Barcelona: Alfadil Ediciones, 1985, s. 9.

Psaní z modré země

Krajiny jedné mysli

Drahý příteli! Dostal jsem od Tebe pozdravy, na dálku Ti stiskl ruku a zahlédl jsem Tvou veselou tvář, Tvůj dychtivý pohled, Tvé smyslné chřípí, dnes rozechvělé vůní polí a zahrad, divokého zeleného býlí, ohýbaného při chůzi, či okázalého hořce, jehož květy je obsypán květináč. Buď zdrav!

*

Včera jsem bloumal po modré zemi. Opěvoval jsem dívku; navštívil jsem umělce; modlil jsem se v chrámě jako věřící, já, skeptik; a má bytost spatřila růžového anděla, jenž mě ze skvostného zlatého oltáře zdravil křídly. A nakonec jsem prožil milostné vzplanutí! Ale popořadě.

*

Opěvoval jsem dívku!

Ta dívka byla plavovlasá, to jest něžná. Víš, že vlasy mých víl jsou zlaté, že miluji zářivou žluť ranního úsvitu a že modrým očím a zružovělým rtům patří dvě struny mé lyry. A pak její nevinnost. Úsměv vyzářoval cudnost a krásu, měl nezměrné kouzlo. Představ si ještě nedospělou vestálku, celou zářící čistotou, na jejíchž tvářích kouzlí panenská krev ruměnce.

Konejšivě klokotala a její dětský přízvuk, chvílemi teskný a smutně líbezný, zněl v něžných božských ritornelech. Kdyby se stala květinou, hledal bych ji mezi kosatci; a mezi nimi bych zvolil květ s nazlátlými okvětními lístky či

modrým kalichem. Když jsem ji spatřil, rozmlouvala s ptákem; a zdálo se, že jí rozuměl, protože roztahoval křídla a otvíral zobák, jako by toužil pít ten libozvučný hlas. Opěvoval jsem tuto dívku.

*

Navštívil jsem umělce, velkého umělce, který podobně jako Myrón Diskobola vytvořil sochu Hráče chueky. Když jsem vstoupil do sochařovy dílny, zdálo se mi, že jsem se octl v životě dávných věků; a jako šepot mramorových rtů ke mně dolehl pozdrav v iónském jazyce, jímž mluví bohyně s nahými pažemi a zašpičatělými ňadry.

Na stěnách se němým smíchem smály masky a skvěly se na nich reliéfy, medailony hlav s klidnými očima bez zornic, tesané vlysy, imitace Feidiáse včetně odrolených míst, která jako by nesla stopy doteků staletí, metopy, na nichž se svalnatí kentauři rozmachovali kopím; a načechrané zakroucené akanty na leštěných hlavicích korintských sloupů. Dále pak všude stály sochy; hrdě vyhlížející akt Venuše Milóské a smyslný akt kypré a dekadentní Venuše Medicejské; skulptury, jež zplo-dil závan mocné inspirace; některé vznosné, dokonalé, lyricky vzpřímené jako ve chvíli zbožštění, jiné tvarované z měkké hlíny nebo přikryté navlhčeným plátnem, anebo v původní podobě jen hrubě opracovaného kvádrů, neotesaného a tajuplného; nebo z věčného bronzu, s opáleným tělem, jako stvořené pro nesmrtelnost a oživené plamenem slávy. Mezi tím vším stál sochař, vznešený tvůrce, hrdý na svůj šat celý od sádry a na prsty hnětoucí hlínu. Když jsem mu stiskl ruku, cítil jsem se poctěn, jako kdyby se mě byl dotkl polobůh.

Sochař je básník tesající báseň ze skály. Jeho verš se taví v peci jako rozžhavená láva nebo se bez poskvrny zjevuje v kameni s namodralými žilami, vyrvaném z dolu.

Z jednoho lomu dá vzejít stovce bohů. A dlátem rozbíjí hranatost drsného kamene a tvaruje klín Afrodity nebo trup otce Apolla. Když jsem vycházel z dílny, zdálo se mi, že opouštím chrám.

*

Noc. Bloumaje nazdařbůh, narazil jsem na kostel. Vstoupil jsem zpupně, ale už ve dveřích jsem měl klobouk v ruce, probudila se paměť smyslů a já pocítil velké dojetí. Ještě doznívala úžasná, závratná tremola varhan. Hlavní loď se jen hemžila. Zaplňoval ji dav černých závojų, ve veliké skupině mužů vystupovaly světlé kadeře chlapců i bílé a lysé hlavy; nad klidem chrámu se vznášel vonný dým, vyvěrající z řěřavých uhlíků v kadidelnici jako jemný baptist krabaticí vzduch; a šelest modlitby přelétal po rtech a rozechvíval duše.

U kazatelny se objevil mladý mnich s namodrale lesklou tonzurou a černými kučeravými vlasy po stranách hlavy. Byl bledý a pod sňatou kápí měl asketickou tvář, ruce spínal na velkém slonovinovém krucifixu na hrudi a se vztyčenou hlavou začal kázat, jako by zpíval hymnus. Byla to mystická maxima, duchovní princip podle sv. Jeronýma: Kdo přichází ke mně a nedovede se zřící svého otce a matky, své ženy a dětí, svých bratrů a sester, ano i sám sebe, nemůže být mým učedníkem; kdo však nenávidí sám sebe na tomto světě, zachová se pro život věčný. V jeho slovech byl pláč a hromobití, a když rozepjal ruce nad zástupem, zdálo se, že z nich vycházejí blesky. Při pohledu na

kazatele, na ohromnou zářivou loď, oltář rozkvetlý světlem, svíce utvářející po kapkách voskové stalaktity a když jsem vdechl posvátnou vůni chrámu a viděl tolik lidí na kolenou, poklekl jsem též a vzpomněl si na své první roky: babičku s bílým čepcem, vrásčitou tváří a tajuplným růžencem; na katedrálu mého města, kde jsem se učil víře; na její zvučící loď, na diamantovou monstranci a strážného anděla, jehož blízkost vyzařující božské teplo jsem cítil při modlitbách, které mě učila matka. A tehdy jsem se pomodlil. Modlil jsem se, jako když jsem v dětství spínal drobné ručky!

Vyšel jsem ven, abych se nadýchal něžného vzduchu, abych cítil jeho veselé laskání mezi vzpřímenými topoly, omývanými stříbrem z úplňku zářícího na nebesích jako mince z drahého kovu na širé modravé tabuli poseté zlatými hřeby. Asketa ze mě zmizel: zůstal pohan. Ty víš, že rád pozoruji nebesa, abych zapomněl na prohnitost našeho světa. Myslím, že tím nikoho neurážím. A navíc, hvězdy mi vnukají hymny a lidé satiry. Dávám přednost těm prvním. Miluji krásu, těší mě pohled na nahá těla, na lesní nymfy, běloskvoucí a líbezné; na Venuši vystupující z lastury a Dianu, panenskou lovkyni s božským tělem, která kráčí se zahnutým lukem uprostřed smečky chrtů po stopách jelena či kance. Ano, jsem pohan. Uctíváček starých bohů a občan starých časů. Skláním se před Jupiterem, neboť mu patří blesk a orel; zpívám kythérské bohyni, neboť je nahá a ochraňuje polibek rtů, jež jsou si určeny; a miluji Pana, neboť je stejně jako já vyznavačem hudby a zvučných dithyrambů u harmonických potůčků, kde skotačí najády s boky nalitými mízou a odhalenými řadry, celé uzardělé od žhavých plodných polibků slunce. Pokud jde o ženy, ty

miluji pro jejich oči, které obdařují duše mužů světlem; pro jejich zvlněné křivky, pro jejich silnou fialkovou vůni a pro ústa podobná růžím. Ať si jiní vyhledávají zapovězené pokoje, skrytá lože nevěry, snadné lásky; já poklekám před pannou, jež je jako úsvit či holubice, poklekám před ní jako před posvátnou rajskou lilií. Ach, hrdliččí láska! S příchodem úsvitu holoubci radostně klokotají, jako by preludovali na lyru. Sedí na dvou různých větvích a Zefýr unáší rozechvelou hudbu z jejich hrdel. Později, když z nadhlavníku prší zlato, křídla i zobáčky se setkají a hnízdo se stane manželským ložem pod hlubokým, nádherným nebem, které na okřídlené milence upírá svůj něžný azurový pohled.

Nuže, posadil jsem se na lavičku v aleji Alamedy, abych se nadýchal svěžího vánku prosyceného životem a zdravím, a vtom jsem uviděl jít kolem bledou ženu, jakoby utvořenou z měsíčních paprsků. Byla zahalena černým závojem. Sledoval jsem ji. Upřeně se na mě zahleděla, když jsem se k ní přiblížil, a – ach, příteli! – spatřil jsem ztělesnění svého snu: ženu nehmatnou, bécquerovskou, která už pouhým pousmáním vnuká verše, bíle oděná se nám zjevuje ve snu, rozechvěje nás a rozbuší nám srdce i mysl. Prošla kolem, prchla, spěchající, tajemná. Nezbyvá mi po ní nic než jen vzpomínka; ale nebudu lhát, řeknu-li, že jsem se v tu chvíli zamiloval; a že když se na mě snesl dech půlnoci, pocítil jsem touhu napsat Ti tento dopis o božské modré zemi, po níž se procházím; dopis, který se zdá být prodchnut vůni iluze; bláznivý i prostý, veselý i smutný, sklíčený i mlhavý; a který chutná po absintu, nápoji, v jehož křišťálové zeleni se, jak víš, skrývají opály a snění.

Honoriova noční můra

Kde? V dáli tíživá, monumentální scenerie výstřední architektury, blouznivého slohu, prazvláštního přehnaného orientalismu. Pod jeho nohama sinalá země; nedaleko porost rachitických, žalostně vyhlížejících stromů, zvedajících k neúprosnému, tichému a podivnému nebi žadonící větve ve výrazu němého nářku. Honorio v té samotě cítí, jak se ho zmocňuje mrazivá hrůza...

Kdy? Je to chvíle bez paměti, zrnko, které snad uniklo hodinám času. Světlo, jímž je krajina ozářena, nepochází ze slunce; je jako neduživý, fosforeskující jas přízračných hvězd. Honorio vnímá, jak se na něj valí osudový okamžik, a ví, že v tuto nepochopitelnou hodinu je vše zahaleno do bolestné mlhy bezmezného úzkosti. Když zvedne oči k výšinám, projde spleť jeho nervů chvějivý třas: z hloubi nebe se vynořila tajemná souhvězdí, záhadným způsobem ohlašující blízkost nevyhnutelných pohrom... Honorio nechá v sevření hrůzy uniknout ze rtů žalostný sten: Ach...!

A jako kdyby byl jeho hlas nadán demiurgickou mocí, město plné věží a kruhových staveb, oblouků a točitých schodišť se bez hluku a lomozu zhroutilo, jako když se přetrhne jemné pavoučí vlákno.

Jak a proč se v Honoriově paměti objevila slova blouznivcova *tyranství lidské tváře*? Zaslechl je uvnitř své mysli, a jako by byl smírnou obětí pro kruté božstvo, pochopil, že se blíží okamžik mučení, strašlivého mučení, jemuž má být podroben... Ach, nevysvětlitelné utrpení osamoceneného

odsouzenec! Údy mu zkameněly, svázány pouty děsu, vlasy se mu naježily jako Jobovi, když se k němu přiblížila nadzemská bytost; zmrzlý, strnulý jazyk se mu přilepil k patru a oči dokořán upřel na ohromující průvod. Zjevil se před ním totiž nekonečný zástup Podob a nevyčísitelný dav Výrazů.

Nejprve to byly obrovské tváře, jaké vídají neklidní lidé na začátku snu, tváře boдрých, hrozivých, zamyšlených nebo rozněžnělých obrů.

Potom...

Postupně v jejich žalostném zjevu rozeznával ty či ony linie, profily a rysy: pašu s lysým čelem a ospalýma očima; tvář asyrského krále s vousy zapletenými do copánků; jakéhosi Vitellia s tučným podbradkem a černocho – černocho, který se svíjel smíchy. Objevila se bílá maska zmnožená ve všech myslitelných výrazech: Pierrot. Pierrot lhostejný, Pierrot zamilovaný, Pierrot přihlouplý, Pierrot děsivý, Pierrot omdávající nadšením; zkroušený, šibalský, nevinný, ješitný, krutý, laskavý, zlovolný: Pierrot předváděl báseň své duše ve vráskách, úšklebcích, pomrkávání a křivení tváře. Po něm přišly všechny postavy z frašek a zosobnění symbolů. Tak se vynořovaly obrovské šedé cylindry, stovky překrvených Johnů Bullů a strašných Strýčků Samů a po nich Punch se žhnoucím zlomyslným pohledem nad zahnutým nosem. U žlutého mandarína s očima jako stříšky a knírem vyklenutým do gotického oblouku nakynutý mnich, v jehož dužnaté tváři byly jako zornice inkrustovány dvě černé fazole; dlouhé francouzské nosy, mohutné německé čelisti, italské kníry, španělská obočí; exotické tváře: černý král Baltasar, Quinceyho Malajec, Peršan, gaučo, toreador, inkvizitor... „Ach, Bože můj...“ snažně prosil Honorio. Nato zřetelně uslyšel hlas, který mu

říkal: „Ještě ne, vytrvej do konce!“ A objevil se hemživý dav všedního městského života, tváře představující všechny stavy, touhy, projevy a pudy tvora jménem Člověk; široká pleš obrýleného učence, opilecký nos, zářící jako obrovský drahokam na tváři otlého bankéře; nestoudné masité rty; vysunuté čelisti a divošské lícní kosti; bledé tváře, figura neduživého rentiéra; pohled souchotináře, důstojně hloupý smích salónního tupce, prosebný výraz žebráka; tři typy řečníků: lidový tribun, dražitel a pouliční prodavač, všichni zachyceni v různých fázích řečnění; „Pomoc!“ vykřikl Honorio.

A tehdy, zatímco na nebi hynul jemný přísvit barvy orientálního zlata, nastoupily Masky. Legie Masek! Jako první předstoupila maska řeckého herce, zděšená a tragická jako Orestova tvář před neúprosnými Eumenidami; a druhá rozšklebená smíchem jako chrlič žertů. Potom dle zákonitostí paměti Honorio pomyslel na divadlo japonské a před zraky se mu objevila smršť jeho masek: usměvavá a bezzubá z pokladu chrámu Icukušima, maska Demé Jiomana, jejíž vpadlé tváře, čelo rozryté třemi červovitými vráskami a rozšířené chřípí působily dojmem naprosto bestiální žoviality; křiklavě ošklivé obličej Noriakiho; grimasy asijských Quasimodů a zářivé masky bohů, všechny ze zlata. Z Číny Lao-c' se svou ohromnou lebkou, smyslný Pou-Tai a jeho idiotský smích; mefistofelská hlava Konei-Singa, boha písemnictví; a pochod mandarínů a válečníků s přílbicemi, bradkami a řídkými kníry. Nakonec spatřil Honorio cosi jako vzplanutí karmínu a rumělky a před jeho pohledem se roztočil karnevalový rej. Všemožné typy očí: mandlové, kulaté, trojúhelníkové, skoro beztvaré; nej-různější nosy: ploché, ohrnuté jako ten Roxelanin, bour-

bonské, v erekci, kónické, falické, hanebné, nosy jeskynní, klášterní, bojovné, velkolepé; rozličné typy úst: klenutá, půlměsíková, ústa ve tvaru lomeného oblouku či vyražená děrovacími kleštěmi, ústa masitých rtů, mystická, smyslná, labužnická, mrzká, psí, žabí, koňská, oslí, prasečí, jemná, prostořeká, bezuzdná, zkřivená...; veškeré vášně, obžerství, závist, chtíč, sedmdesátkrát sedmkrát sedm hlavních hříchů...

A Honorio dále nemohl: přepadla ho mdloba a propadl se do jemného přítmí polospánku, v němž k jeho sluchu doléhaly akordy radostného masopustního průvodu...

Balík

Tam v dálce na čáře jako nakreslené azurovou tužkou, která odděluje vodu a nebe, zapadalo zlatě napudrované, purpurovými víry a jiskrami ověncené slunce připomínající velký rozžhavený kotouč železa. Obchodní přístav pomalu zaplňovalo ticho; strážní přecházeli z místa na místo a s čepicemi naraženými až k obočí těkali pohledem ze strany na stranu. Nádeníci mířili od nehybných ramen jeřábů do svých domovů. Pod přístavním molem šuměla voda a vlhký slaný pobřežní vítr, co vane za soumraku, bez ustání pohupoval blízkými loďkami.

*

Všichni nakladači z přístavu už odešli; až na starého Lucase, který si to ráno při nakládce sudu na vůz poranil nohu, a přesto, kulhavec kulhavá, celý den dřel; seděl teď na kameni a s dýmkou v ústech smutně hleděl na moře.

„Dobrý večer, Lucasi. Odpočíváte?“

„Ano, mladý pane, to víte.“

Dali jsme se do takové té příjemné nevázané řeči, jakou rád zapřádám s kurážnými, obhroublými muži zocelenými těžkým živobytím, jež posiluje zdraví a utužuje svaly, kteří hlad zahánějí fazolemi a žízeň vroucí mízou vinic.

Toho drsného starého muže jsem vídal rád a se zájmem jsem naslouchal jeho vyprávěním, sice nesouvislým a neotesaným, ale upřímným, od srdce. Že prý sloužil v armádě. Prý zamlada bojoval pod Manuelem Bulnesem. Prý měl

dost výdrže, aby s ručnicí pochodoval až k Miraflores. A je ženatý a měl syna a...

A starý Lucas:

„Už je to tak, pane, umřel mi před dvěma roky.“

Jak to říkal, jeho malé lesklé oči zastřešené chundelatým šedým obočím zvlhly.

„A jakže mi umřel? Stalo se to při práci, chtěl nás všechny nakrmit: ženu, naše maličké i mě, pane, byl jsem tenkrát nemocný.“

A jak se snášela tma, vlny pokrýval opar a ve městě se rozžihala světla, celé mi to vypověděl; seděl na tom kameni, který měl místo židle, nejprve uhasil svou černou dýmku, zastrčil si ji za ucho, protáhl si hubené svalnaté nohy navlečené do špinavých kalhot vyhrnutých ke kotníkům, překřížil je a dal se do vyprávění.

*

Chlapec to byl velmi slušný a pracovitý. Hned co trochu vyrostl, chtěli ho poslat do školy; jenže to přece nejde, učit se číst, když se v komoře rozléhá hladový pláč!

Starý Lucas byl ženatý a měl kopy dětí.

Břicho jeho ženy soužilo prokletí chudáků: plodnost. A tak měli kopy hladových krků k nakrmení, usmolené děti se popelily ve špíně, vyhublá tělíčka se třásla zimou; bylo třeba sehnat chleba a něco na sebe, a člověk musel dít jako mezek až do vyčerpání.

Když chlapec vyrostl, začal otci pomáhat. Kovář ze sousedství ho chtěl naučit řemeslu, ale chlapec byl tenkrát tak slaboučký, kost a kůže, že při práci s měchem málem vyplivl duši, onemocněl a musel se vrátit domů. Měl tehdy na kahánku! Ale nezemřel. Nezemřel! Rodina bydlela v jedné z těch lidských králíkáren mezi čtyřmi zchátralými

zdmi ve starém ohavném domě v úzké špinavé uličce, kde postávaly padlé ženštiny, ustavičně to tam páchlo a v noci tam téměř nesvítily lampy, zato se tam rozléhal nekonečný rámus putyk, zvuk harf a harmonik i halas námořníků, kteří si zoufají po dlouhých plavbách nuceného celibátu a přicházejí do nevěstince, opíjejí se tam do němoty, pokřikují a dupou jako blázni. Přesto chlapec i v té všudypřítomné zkaženosti a za hřmotu divokých oslav přežil a brzy byl zdrav a na nohou.

Zanedlouho dovršil patnáct let.

*

Starému Lucasovi se po tisícířem strádání podařilo koupit bárku. Stal se z něho rybář.

Za svítání chodíval se synkem po boku s rybářským vybavením k vodě. Jeden vesloval, druhý navlékal návnadu na háčky. Potom se ve studeném větru a neprůhledné mlze vraceli ke břehu s nadějí, že se jim úlovek podaří prodat, tiše si prozpěvovali teskné písně a z vítězně vztyčeného vesla odkapávala pěna.

Když šel prodej dobře, odpoledne vyplouvali znovu.

Jednou v zimě zuřila fujavice. Otce a syna v lodičce na moři trýznily rozmary zdivočelého větru a vln. Dostat se na pevninu nebylo snadné. Ve snaze zachránit si kůži hodili vše včetně úlovku do moře. Bojovali jako lvi, aby se dostali na břeh. Byli už blízko; ničemný poryv větru je však smýkl na skalisko a bárka se roztříštila. Vyvázli jen s pohmožděninami, bohudík!, jak říkával Lucas, když to vyprávěl. Potom už oba pracovali jako přístavní nakladači.

*

Ano, nakladači; pracovali na velkých černých nízkých lodích; tahali za skřípající řetězy, které visely jako železní hadi z mohutného ramena jeřábu podobného šibenici; veslovali vestoje a do rytmu; pendlovali s člunem od mola k parníku a zase zpět; křičeli Hejrup!, když tlačili těžké balíky, aby je mohli zaháknout za silný dráp, který je pak zvedal a houpal je jako kyvadlo; ano, nakladači; stařec i hoch, otec i syn; oba obkročmo na bedně, oba v potu tváře, oba vydělávali na každodenní chléb pro sebe i pro milované pivavičky v pavlačovém domě.

Dennodenně chodili do práce ve starých hadrech, kolem pasu si vážali červené šerpy a souzvučně dupali v hrubých těžkých botách, které si na začátku šichty sundávali a házeli do špičky člunu.

A pak už přenášeli, nakládali a zase vykládali. Otec byl starostlivý: „Chlapče, nerozbij si hlavu! Opatrně, nebo se ti ruka chytne do smyčky! Pozor na nohy!“ Poučoval, školil a vedl syna po svém, příkrými slovy udřeného starce i milujícího otce.

*

Až jednoho dne se starý Lucas nezvedl z postele, protože mu z revmatu otekly klouby a řezalo ho v kostech.

Ach! Přesto bylo třeba nakoupit léky a chléb.

„Synu, do práce, vydělávat peníze; je sobota.“

A chlapec šel, sám, bez snídaně, divže neběžel vstříc každodenní dřině.

Byl krásný jasný den, slunce zlatě svítilo. V přístavu jezdily vozíky po kolejnicích, skřípěly kladky, srážely se řetězy. Takový pracovní mumraj vyvolává závrať: železné řinčení, všude něco drkotá a vítr skučí v lese stěžňů a lanoví seskupených lodí.

Pod jedním z přístavních jeřábů stál s ostatními nakladači Lucasův syn a překotně se činil. Bylo třeba vyložit balíky z přeplněného člunu. Čas od času se k němu snesl dlouhý řetěz zakončený hákem, řinčící při průjezdu přes hřidel kladky jako řehtačka; nakladači balíky přivazovali dvojitým provazem, zavěšovali je na hák a náklad pak stoupal jako ryba na háčku nebo olůvko na olovnici, chvíli bezvládně, pak se zas kymácel ze strany na stranu jako srdce zvonu.

Balíky ležely na hromadě. Vlny plně naloženou loďkou občas lehce zhouply. Balíky tvořily uprostřed pyramidu. Jeden byl velice, převelice těžký; ze všech největší, rozlehlý, objemný, páchnoucí smolou. Ležel na samém dně člunu. Když si na něj člověk stoupl, vypadal jako maličká postavička na mohutném podstavci.

Podobal se všem ostatním dovezeným všedním věcem, byl obalený plátnem a stažený železným kovááním. Na bocích měl mezi černými čarami a trojúhelníky písmena hledící jako oči. „Písmena na náhrobku,“ říkával starý Lucas. Železné pásy byly přibité hrubými hřeby s velkými hlavičkami; v útrobách ta obluda nejspíš ukrývala přinejmenším perkál a batist.

*

Už zbýval jen ten největší balík.

„Už je na řadě bestie!“ ulevil si jeden z nakladačů.

„Tlouštík!“ dodal jiný.

Lucasův chlapec, nedočkavý, aby už skončil, vyzvedl si mzdu a šel se nasnídat, si uvázal na krk kostkovaný šátek.

Stáhl řetěz tančící ve vzduchu. Přivázal balík velkou smyčkou, zkusil, jestli pořádně drží, a zakřičel: „Zvedejte!“ Řetěz se skřípěním zvedal tu ohromnou masu do výše.

Nakladači stáli a dívali se, jak těžký balík stoupá, připravení k návratu na pevnou zem, když vtom se stalo něco strašlivého. Balík, ten obrovitý balík vyklouzl ze smyčky, jako když pes vyvlékne hlavu z volného obojku; a spadl na Lucasova hochá, přirazil ho na okraj člunu a tam chlapec zůstal ležet pod ohromným balíkem s přeraženým křížem a polámanou páteří, z úst mu vytékala černá krev.

Toho dne měli u starého Lucase místo léků a chleba jen chlapcovo polámané tělo; revmatický otec syna s pláčem objímal, žena a děti naříkaly a společně nesli mrtvého na hřbitov Playa Ancha.

*

Dal jsem starému nakladači sbohem, opustil molo a zamířil pružným krokem k domovu; přitom jsem rozvážně přemítal, jako to dělají básníci, až mě ledový vítr od moře začal zarputile štípat do nosu a uší.

Ahasverovy argumenty

V jedné zemi, jejíž jméno si nepamatuji a kterou pravděpodobně nenajdete na žádné známé zeměpisné mapě, si obyvatelé chtěli zvolit nejlepší způsob vlády. Byli tak rozvášní, že ačkoliv v zemi žilo mnoho moudrých stařešinů i velevážených politiků, v zájmu věci se s prosbou o radu obrátili na básníka, jenž jim odpověděl:

„Jsem sice velmi zaneprázdněn, neboť tvořím svatební hymnus pro jasmínový květ, modlitbu pro jednu dívenku a epigram pro lesního bůžka, avšak zamyslím se a poradím vám, co byste měli udělat. Dejte mi však tři dny, než vám svou odpověď sdělím.“

Jelikož byl básníkem větším než král Šalamoun, domluvil se řečí hvězd, rostlin, zvířat a vůbec všech bytostí, které příroda stvořila. Vyšel si tedy prvního dne do krajiny a přemýšlel, jaký způsob vlády by byl nejlepší. Pod košatým dubem spatřil lva, jenž tam dlel jako Karel Veliký pod borovicí rokováni.

„Veličenstvo,“ osmělil se básník, „dobře vím, že Vaše Výsost by mohla být hřívou ověčeným dvojníkem velkého císaře Petra I. Brazílského. Byl byste tak laskav a řekl mi, jaký způsob vlády je nejlepší?“

„Nevděčníku!“ zařval v odpověď lev. „Nikdy by mě nenapadlo, že poté, co vás Platón krutě vykázal ze své republiky, byste mohli vy, básníci, zpochybňovat klady monarchie! Bez okázalé královské nádhery by vaše verše nezušlechtoval nach, zlato ani hermelín. Ledaže byste dali přednost

kupříkladu rudé krvi revolucí, pozlátku konstituční monarchie nebo bělostným náprsenkám Lazara Carnota. Božstvo se zářivou hřívou slovo „demokracie“ ve své říši zcela zakázalo. Republika je měšťácká; a kdosi podotkl, že demokracie příliš nevoní. Monsieur Thierse by svou odměřeností odehnal z Hyméttu všechny včely. Veleváženého George Washingtona či velectěného Abrahama Lincolna dokáže věrně opěvovat jen takový úchvatný divoch jako Walt Whitman, a ačkoliv Victor Hugo tolik oslavoval tu obrovskou děsivou hydry zvanou lid, je stále nejaristokratičtější duchem 19. století. Já tvrdím, že nejšťastnější jsou ty národy, které ctí tradici; a že od počátku věků je nejvznešenějším rysem lesů lví řev. Můj názor tedy znáš: nejlepší vládou je absolutní monarchie.“

Chvíli nato zamyšlený básník potkal tygra u kostry vola, jehož maso právě sežral.

„Já,“ promluvil tygr, „vám radím vojenskou diktaturu. Přikrčíte se na větvi stromu nebo za příkrou skálou; až kolem poběží houf divokých bizonů nebo stádo beranů, s výkřikem ‚Ať žije svoboda!‘ skočíte na nejlepší kus a s pomocí zubů a drápů ho rozškrubete.“

Zanedlouho přiletěl krkavec a začal si pochutnávat na kostech, které tu zůstaly po šelmě.

„Já dávám přednost republice,“ zvolal, „obzvláště americkým republikám, protože jejich bojiště nám přinášejí nejvíce mrtvol. A ty hostiny jsou tak časté, že nebýt krveprolévání divošských kmenů, neexistovalo by pro nás nic lepšího. Přísahám na „Maître Corbeau“, že říkám pravdu.“

Z větvoví vavřínu se ozvala holubice a na básníkovu otázku odpověděla takto: